

KÜLTEPE VE ALTINTEPE KAZILARI HAKKINDA YILLIK RAPOR (1962)

Prof. Dr. Tahsin ÖZGÜÇ

Kültepe kazılarında Türk Tarih Kurumu ve Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü adına Prof. Dr. Tahsin Özgüç'ün başkanlığında ve Prof. Dr. Nimet Özgüç Prof. Dr. Kemal Balkan, Mimar Arkeolog Mahmut Akok, Dr. Kutlu Emre, Fotoğrafçı Selahattin Öztartan ve Mustahzir Abdullah Gök'den kurulu heyet tarafından devam olunmuştur. Bu çalışmalara Üniversitenin sağladığı yardımla 4 arkeoloji öğrencisi de katılmak imkanını bulmuştur. Kültepe kazıları olmaksızın Anadolu tarihini yazmanın imkânsızlığı, yeni keşiflerin ışığında, daha iyi anlaşılmuştur. Kurum'da Assurlu tüccarların oturduğu kısımda, çok iyi korunmuş durumda, zarflı ve zarfsız 2125 tablet bulunmuştur. Bu, bugüne kadar yapılan keşiflerin en büyüğüdür. Bu, Kültepenin gelecekte ortaya koyabileceği eserlerin manası bakımından çok önemlidir. Daha ziyade yerliler tarafından iskânedilen kısımdaki kazıda I b katına ait 40'a yakın yazılı ve mühürlü vesika bulundu. Bunlar, Anadolu'nun bu devir tarihi bakımından, birinci derecede değerli vesikalarındandır. Kültepenin bu tabaka vesikaları da Alisar ve Bağaköy'de bulunanların yekününü aşmaktadır. Kültepe, Bağaköy dahil, bir çok önemli şehirlerin tabakalarının kontrolünü sağlamış ve gerçek yerlerinin tayininde, birinci derecede, kıstas olmuştur. Ib, yani Hammurabi ile çağdaş safha, Beylerle temsil edilen muazzam bir devirdir. Bu iki kata ait eserlerin uslubu, yazılı vesikaların da yardımı ile, bu devir sanatının kökünü, temsilcilerini öğrenmemize ve bu gelişmede Eski Babil dünyasının büyük tesirini, mayanın esasını tayin etmemizi mümkün kılmıştır. Bu vesikalar arasında Şaşırtıcı diyemeyeceğim amma, beklen-

miyenlerin miktarı az değildir. Pişmiş toprak, taş ve madenden yapılan eserler, bu kısa raporda tarifleri yapılamıyacak kadar bol ve çeşitlidir. Damga ve silindir mühürler, yeni kap şekilleri, kurşundan tanrı gruplarını çoğaltmaya yarayan taş kalıpların tipik örneği, hayvan şeklindeki içki kapları, çok iyi korunmuş büyük binalarda bulunmuştur. Pişirilmek üzere ocağın içine bırakılan bir tablet grubu yerinde elimize geçti. Bu yangının ne kadar ani başladığını göstermektedir.

Tepe'de kazı yapılan her yerde tablet bulunmuştur. Tepe, Koloni devrinin her iki safhasında da monomental binalarla kaplıdır. Bunların sarayların ikamete tahsis olunan kısımları, idari bölümleri ve depoları olduğundan şüphe edilemez. Binaların planlarından başka, içlerinde bulunan vesikalar da bunu isbat etmektedir. Esasen kralî metinler bu muazzam binaların varlığına işaret etmektedir. Bunların planları ve inşai bünyeleri, Hitit İmparatorluğu devrinde gördüğümüz monomental binalarınki ile eşimsenmektedir.

Kültepe Eski Tunç Devrinde de zengin bir merkezdir. Bu devirde Kültepe ile K. Suriye ve Mezopotamya arasında, kuvvetli, ticaret münasebetleri vardır. Bundan sonra Orta Anadolu'nun bütün eserlerini, Kültepeye göre tarihlendirmek mümkün olacaktır. Kazılarımız, müstakil bir Alisar III medeniyeti olmadığını ve bu devrin yerini, şüpheye meydan bırakmayacak şekilde, tayin etmiştir. Eski tunç devrinde Anadolu'da boyalı seramik yerlidir, ve Koloni Devri örnekleri (dışarıdan tesir alarak) bu örneklerden tekamül etmiştir. Eski Tunç Devrinin eski ve orta safhalarına ait olan alabastar idollerin, heykel denilebilecek kadar

tabiileşmiş olan örnekleri, taş örülü, yuvarlak mezarların, hususî bölümlerinde, bulunmuştur. Ur kiral mezarlarında bulunanların benzerleri olan altın iri küpe ve süslü kurs, Eski tunç devrinin orta safhasına ait bir mezarda bulunmuştur. Bunlar arkeolojik sunkronizm için çok mühim vesikalardır. Orta Anadolu, üçüncü binin son çeğreğinde mezopotamya ve K. Suriye ile ticarî münasebete girilmiştir. Assur Kolonileri devri bu münasebetin yazılı ve en mütakamil bir safhasını temsil eder. Asurlu tüccarlar çok iyi bildikleri bir bölgeye gelmişlerdir.

Aynı heyet tarafından idare edilmekte olan Altıntepe kazılarımız da, hem tarih hem de arkeoloji bakımından çok verimli olmuştur. Mabet tam planı ile açığa çıkarıldı. Cella, revaklı büyük avlunun ortasındadır. Mabedin doğusunda, mabet hizmetine ait Urartu uslubunda kerpiç binalar meydan çıkarıldı. Kabul salonunun kazısı bitirilmek üzeredir. 45x26 metre ölçüsündeki bu salonun çatısını, kaide taşları yerinde duran, 18 ağaç ve kerpiç sütun taşımaktadır. 3 metre kalınlığındaki duvarları, ince kale duvarlarını hatırlatmaktadır. 1961 de keşfedilen freskli uzun duvarın karşısındaki de aynı motiflerle boyalıdır. Bunların da mühim bir kısmını kurtarmak ve müzeye getirmek mümkün oldu. Ankara Arkeoloji Müzesinden başka, hiç bir müze bu nevi Urartu fresklerine sahip değildir. Hiç şüphesizdir ki, Altıntepe-

deki Urartu sarayı, apadana tipi Iran binalarının ilk örneğidir. İranlılar, Urartulardan çok şey öğrenmiş ve almışlardır. Urartuların mimarlık tarihine yaptıkları kontrubuslerin bilinenden çok daha fazla olduğunu Altıntepe kazıları göstermiştir. Bu kavmin kendisine has bir mabet ve saray tipi, mezar anıtları, açık hava mabetleri mevcuttur. Bunların Assur veya Hitit sanatında benzerleri yoktur. Heyetimiz Urartu sanatını bu yeni malzemenin ışığında ve bilhassa mimarlık eserlerinin ortaya koyduğu yenilikler ve Urartu yapı katları muvacehesinde tetkik etmektedir. Sirtta, Karmir-blur'dakilerin tam eşi olan depolardan biri keşfolunmuştur. Bir çok düzenli sıralar halinde tertiplenen 80 - 100 litrelik iri Urartu küplerinin boyunları üstünde küpün içindekini ve alabileceği miktarı gösteren Urartu hiyeroglif işaretleri mevcuttur. Bunlar sınır boylarındaki Urartu beylerinin tertibine, daima hazırlıklı hallerine çok uygundur. Önümüzdeki mevsimlerde, bu depoların çok değişik ve canlı örneklerini keşfedebileceğimizi umuyoruz

Yalnız Altıntepe kazıları, 4 kısa kazı mevsimi sonunda, Ankara Arkeoloji Müzesini Urartu eserleri bakımından da, Dünyanın en zengin bir müzesi haline getirmiştir.

Urartu arkeoloji ve tarihi dinamik bir terakki göstermektedir. Altıntepe bu terakkinin bir halkasını temsil eder.